

Carl-Fredrik Geust

Uleåborg den 13 mars 2020

Idag, den 13 mars, stillar sig hela Finland för att minnas vinterkriget, som avslutades genom det fredsavtal som undertecknades i Kreml exakt 80 år tidigare, vid midnattstid natten mellan den 12 och 13 mars.

Det var en oerhört hård, bitter och orättvis fred, som berövade Finland hemvist för uppemot en halv miljon innevånare, främst på Karelska näset och Ladoga-Karelen, men också Hangö stad med omnejd, Salla och Petsamo områdena, samt utöarna i Finska viken. Till bitterheten bidrog att Röda armén under 105 dagar av oavbrutna strider hade lyckats erövra endast en del av de berörda områdena. Följaktligen överraskades invånarna på många platser av den påtvingade plötsliga gränsförskjutningen, och blev tvungna att flytta västerut till det decimerade Finland. Trots att de flesta invånarna i princip skulle ha kunnat bo kvar på sina hemorter och bli sovjetmedborgare, valdes denna lösning endast av att ytterligt fåtal.

Sedan den första chocken och sorgen över de bittra och på allt sätt orättvisa fredsvillkoren lagt sig, kunde man med djupt känd tacksamhet inse att Finlands försvarsmakt hade lyckats avvärja det sovjetiska anfallet och bevara Finlands självständighet.

I dag hedrar vi minnet av de ungefär 25 000 stupade soldaterna i Vinterkriget, genom klockringning i alla Finlands kyrkor, såväl lutherska, ortodoxa som katolska helgedomar, kransnedläggning vid alla hjältegravar runt om i landet samt högtidsflaggning.

Det är mycket anmärkningsvärt att våra till bristningsgränsen utmattade soldater speciellt i norra Finlands arktiska köld, snö och is inte bara kunde avvärja det sovjetiska anfallet, utan också förorsaka angriparen kännbara förluster.

Idag minns vi också med tacksamhet den generösa hjälpen från vårt västra broderland Sverige, som förutom en mångsidig humanitär hjälp också bidrog med vapen och frivilliga stridande trupper. I Uleåborg minns vi i synnerhet den frivilliga flygflottiljen F19, som ansvarade för luftförsvaret av hela norra Finland, vilket möjliggjorde att Finlands fåtaliga egna stridsplan kunde koncentreras till Karelska näset och försvar av städerna i södra Finland.

Mycket viktigt var att F19 var självförsörjande: underhållet kom och kompletterades i sin helhet från Sverige: drivmedel och reservdelar, ammunition och bomber, proviant och övrig utrustning – utan att tära på Finlands knappa resurser. Dessutom var personalen ytterst motiverad och förberedd för insats i arktiska förhållanden, vilket alls inte kan sägas om motståndaren.

F 19 hade från den 15 januari 1940 ett par jaktplan baserade i Uleåborgs basen Oritkari, kunde ibland med sin blotta närvaro försvara Uleåborg från sovjetiska bombanfall, förutom den 21 januari då Oritkari-basen var tom.

De svenska flygarna var i Uleåborg i huvudsak inkvarterade i De gamlas hem där vi just nu befinner oss, förutom flygmekanikerna och de dejourande jaktflygarna som övernattade i

en barack i Oritkari. F19 utförde stridflygningar med en sammanlagd flygtid av 600 timmar, sköt ner åtta sovjetiska bombplan, och beräknas ha avvärjt 35 bombanfall mot norra Finlands städer, Uleåborg, Kemi, Rovaniemi och Kajana, samt skyddade den livsviktiga järnvägsförbindelsen från Sverige till Finland via Haparanda och Torneå.

Tre svenska flygare, Anders Zachau, John Sjöqvist och Åke Hildinger stupade, medan två flygare, Per Sterner och Arne Jung blev tillfångatagna redan vid den första insatsen mot den sovjetiska förläggningen i Märkjärvi den 12 januari 1940. Sedan krigsfångarnas förhållningsprotokoll sedermera publicerats har det framkommit att orsaken till det massiva bombanfallet mot Uleåborg den 21 januari 1940 var de svenska fångarnas falska uppgift om att anfallet mot Märkjärvi gjorde med start i Uleåborg, varefter Stalin befallde att Uleåborg skall förstöras.

Nämnas kan att den stupade John Sjöqvist var företagarparet Sjökvists enda son. I sorgen efter den förlorade sonen öppnades det Sjökvistska hemmet för ett finskt krigsbarn Timo Hättinen, som jag kände mycket väl. Timo var i den lyckliga situationen att få två föräldrapar: trots att han efter kriget flyttade tillbaka till sina egna föräldrar i Finland, höll paret Sjöqvist i Stockholm under hela hans uppväxt kontakt med honom och stödde ekonomiskt hans skolgång och studier. Minnet av den stupade sonen hedrades genom en stipendiefond som skänktes till Flygvapnet "Kadett John Sjökvists minne", och som varje år utdelas vid dimissionen av nya stridsflygare. Också F19 – adjutanten och krönikören Greger Falk öppnade sitt hem för ett finskt krigsbarn.

Det har påpekats med rätta att de fåtaliga svenska flygarna som luftförsvarede halva Finland under vinterkriget utgjorde en elit inom Flygvapnet, med lysande karriärer framför sig, då erfarenheten från norra Finland vintern 1940 kom att ligga till grund för Flygvapnets doktrin under det kalla kriget.

I dag har vi orsak att med glädje och tillfredsställelse minnas och hedra de svenska flygarnas hågkomster från Finland:

Generalmajor Björn Bjuggren (1940 F19 stabschef, kapten):

- Även med små resurser kan man, om de används på rätt sätt, uppnå värdefulla resultat. Man får aldrig ge upp, även om situationen verkar desperat.
- Då man har erfårit tillfredsställelse och stolthet över ha utfört något till fromma för en sak man tror på, har man också erhållit ett värdefullt underlag för sitt fortsatta arbete.

Generalmajor Greger Falk (1940 F19 adjutant, löjtnant):

- Men inte endast när det gäller vårt arbete. Det finns också kvar något som skall leva och bära frukt livet ut.
- Finlands sak som en gång var vår, är alltid och evigt i våra hjärtan.

Sedan Greger Falks redan klassiska F19-krönika utkom hösten 1988, knöt de svenska F19-veteranerna nära kontakter med flygarveteranerna i Finland, och anslöt sig till stridsflygarnas veterangemenskap med namnet Molnets bröder (Pilven veikot), namnet

taget från dikten med samma namn i Finlands nationalskald J.L. Runebergs diktsvit "Fänrik Ståls sägner".

Också för de svenska F19-veteranerna skulle slutraderna i "Molnets broder" bli mycket kära, och användes bl.a. i Greger Falks dödsannons, samt upplästs vid jordfästningar och minnesstunder:

*Ej med klagan skall ditt minne firas,
Ej likt dens, som går och snart skall glömmas;
Så skall fosterlandet dig begråta,
Som en afton gråter dagg om sommarn,
Full av glädje, ljus och lugn och sånger,
Och med famnen sträckt mot morgonrodnan.*